

Fornleifaskráning á Grjóteyri í Andakílshreppi

Birna Lárusdóttir

Fornleifastofnun Íslands

FS200-0305

Reykjavík

2003

EFNISYFIRLIT

I. INNGANGUR	3
2. UM FORNLEIFASKRÁNINGU OG LÖGGJÖF	3
3. LÝSING JARÐAR OG BYGGÐARSAGA	5
4. FORNLEIFASKRÁ	8
5. NIÐURSTÖÐUR	15
YFIRLITSKORT AF GRJÓTEYRI OG GRJÓTEYRARTUNGU	17

Forsíðumynd er af tóft Bo-149:009, horft í suður

I. Inngangur

Síðla vetrar 2002 hafði Guðrún Jónsdóttir, einn eigenda jarðarinnar Grjóteyrar í Andakíl, samband við Fornleifastofnun Íslands og óskaði eftir að fornleifar á jörðinni yrðu skráðar við tækifæri. Áður hafði verið gerð heimildakönnun fyrir jörðina.¹ Af henni að dæma mátti vænta 16 fornleifastaða á Grjóteyri en við lok vettvangsvinnu voru þeir orðnir 22 talsins. Skráningin var gerð 22. apríl af Birnu Lárusdóttur undir stjórn Adolfs Friðrikssonar fornleifafræðings.

Efnisskipan í þessari skýrslu er svipuð og í öðrum skýrslum um aðalskráningu fornleifa. Á eftir inngangi er kafli um fornleifaskráningu sem m.a. gefur yfirlit um löggjöf og aðferðir við fornleifaskráningu (2. kafli). Þá er greint frá landi og sögu jarðarinnar (3. kafli). Síðan er birt skrá yfir fornleifastaði sem kannaðir voru vorið 2003 (4. kafli). Í skráningarkerfi FSÍ eru minjastaðir flokkaðir eftir jörðum. Er miðað við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Af þeim sökum falla undir Grjóteyri, eins og hún er nú, þrjú númer: Eitt fyrir Grjóteyri (Bo-149), annað fyrir Grjóteyrartungu (Bo-150) og hið þriðja fyrir smábýlið Skógarkot (Bo-163b) sem var byggt á spildu í eigu Hvanneyrar, Kirkjuholti. Hver jörð fær sérstakan kafla þar sem gerð er grein fyrir takmörkum hennar, breytingum á þeim og öðrum upplýsingum sem geta varpað ljósi á sögu byggðar og búskapar á staðnum. Bæjunum fylgir síðan skrá með ítarlegri umfjöllun um hvern minjastað með teikningum þar sem við á. Skýrslunni fylgir einnig minjakort

2. Um fornleifaskráningu og löggjöf

Hátt er liðið á aðra öld síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á Íslandi. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenska fornleifafélags, einkum staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980. Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdaglegar fyrir hundrað árum síðan eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand

fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun, og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning. Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmiskonar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna. Slík heimildakönnun er nauðsynlegur undirbúningur undir vettvangsathugunir en hún getur líka skilað sjálfstæðum niðurstöðum. Nægilegar heimildir eru til, til að gefa grófa mynd af fjölda, eðli og ástandi minja á ákveðnum svæðum, og skipuleg heimildaúttekt í því skyni getur komið að gagni við skipulagsgerð jafnt sem minjavernd og rannsóknir. Af þessum ástæðum hefur Fornleifastofnun Íslands á undanförunum árum unnið að þróun aðferða við fornleifaskráningu sem fela í sér að skráningunni er skipt þrjú afmörkuð stig og eru þar höfð til viðmiðunar hin þrjú stig skipulagsvinnu. Svæðisskráning er gerð fyrir svæðisskipulagsgerð, aðalskráning fyrir aðalskipulagsgerð og deiliskráning fyrir deiliskipulagsgerð. Svæðisskráning felst í öflun heimilda um fornleifar á viðkomandi skipulagssvæði og söfnun gagna sem gefa margvíslegar vísbendingar um menningarminjar. Markmið svæðisskráningar er að gefa heildaryfirlit um ástand og eðli menningarminja á skipulagssvæðinu, finna og skilgreina svæði og staði sem eru sérstaklega athyglisverðir eða í sérstakri hættu og vera undirbúningur undir aðalskráningu fornleifa. Aðalskráning felst í vettvangsvinnu og miðar að því að staðsetja og kortleggja einstaka minjastaði og lýsa þeim á skipulegan hátt. Deiliskráning er síðan nákvæmari úttekt á litlu svæði og er unnin samhliða áætlanagerð um endanlega ráðstöfun jarðnæðis.

Á undanförunum árum hafa verið gerðar breytingar á löggjöf um verndun fornleifa og hefur eftirlit með framkvæmd laganna verið aukið. Samkvæmt 10. grein þjóðminjalaga (nr. 107, 2001), eru allar fornleifar á Ísland í friðhelgar: „Fornleifum má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi né nokkur annar, spilla, granda né breyta, ekki heldur hylja þær, laga né aflaga né úr stað flytja ...“ Er þessi fornleifakönnun í anda þeirra markmiða sem sett hafa verið þessari löggjöf. Mat á áhrifum framkvæmda á fornleifar gerir kröfur um fjölþætta athugun á heimildum og vettvangsrannsókn, enda er skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum víðtæk. Til fornleifa teljast hvers kyns leifar fornra mannvirkja og annarra staðbundinna minja sem menn hafa gert eða mannaverk eru á, svo sem:

a. búsetulandslag, byggðaleifar, bæjarstaði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum og öskuhaugum, húsaleifar hvers kyns, svo sem kirkna, bænahúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum, verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;

---

¹ Sjá: Menningarminjar í Borgarfirði norðan Skarðsheiðar. Svæðisskráning. FS016-95033. FSÍ.

- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mó gröfum, kolagröfum og rauðablæstri;
- c. gömul tún- og akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;
- d. gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnsvöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;
- e. virki og skansar og önnur varnarmannvirki;
- f. gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð;
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum;
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið;
- i. skipsflök eða hlutar úr þeim.

Minjar 100 ára og eldri teljast til fornleifa, en heimilt er þó að friðlýsa yngri minjar. Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari skilgreiningu er fylgt við hefðbundna fornleifaskráningu. Ef mannvistarleifar sem falla undir ofangreinda skilgreiningu finnast á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði, þá þarf að leita heimildar til að hreyfa við þeim. Í 14. gr. þjóðminjalaga segir m.a.: „Nú telur ... sá sem stjórnar opinberum framkvæmdum, að hann þurfi að gera jarðrask, svo sem vegna vegagerðar, veitulagnar, framræslu eða skógræktar, er haggð geti við fornleifum og skal hann þá skýra Fornleifavernd ríkisins frá því áður en hafist er handa við verkið. Lýst skal nákvæmlega breytingum þeim er af framkvæmd mundi leiða. Fornleifavernd ríkisins ákveður hvort og hvenær framkvæmd megi hefja og með hvaða skilmálum. Við allar meiri háttar framkvæmdir „... skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum.“

3. Lýsing jarðar og byggðarsaga

Grjóteyri er vestasta jörð í Andakílshreppi. Hún á land að Árdalsá að austan en Innra Seleyrargili að vestan. Töluvert fjalllendi tilheyrir jörðinni, allt upp í Tungukoll og Skálafjall. Bæirnir voru löngum tveir, Grjóteyri og Grjóteyrartunga. Stóðu þeir niður við sjó, á flötum og uppgrónum eyrum sem myndast hafa af framburði Grjóteyrarár. Í Jarðabók Árna og Páls segir um heimræði frá Grjóteyri: „Heimræði má hjer valla kalla, þó skip fljóti að landi með

háflæðum, en yfrið langt í fiskileitir.“² Því hefur sjósókn líklega aldrei verið stór þáttur í afkomu Grjóteyrarbænda nema þá annarsstaðar frá. Bátar voru hafðir hjá klettum fram af bænum. Þar sjást leifar af hlöðnu hólfi sem hugsanlegt er að bátar hafi verið dregnir upp í þótt eins víst sé að hún sé af kvíum þar sem ær voru mjaltaðar.

Vestan Grjóteyrar, neðan þjóðvegur, eru bakkar við sjóinn, víðast grónir og jafnvel mýrlendir en þó sumsstaðar sundurskornir af giljum. Þar var bæði tekinn mór og fé haft á beitarhúsum. Ofan þjóðvegur en vestan Grjóteyrarár, undir bröttum hlíðum Tungukolls, er einsleitt mólendi ráðandi. Þar var áður Skógarkot, lítið býli byggt á landspildu sem heyrði undir Hvanneyrarkirkju. Kotið var byggt á 17. öld og nafnið bendir auðvitað til að þá hafi landið verið skógi vaxið. Hvanneyrarmenn hljóta að hafa nytjað skóginn ótæpilega og ekki hlíft svæðinu við beit því þar er einungis vitað um tvær birkihríslur nú sem skepnur hafa ekki náð til. Ekki er heillegur skógur skógur á svæðinu öllu fyrr en komið er út fyrir Innra-Seleyrargil, í Klausturtungu. Austan Grjóteyrarár, ofan vegar, hækkar land smám saman upp í hlíðar Skálafjalls. Þar neðst eru melhólar og þröngar gilskorur sem yfirleitt eru grösugar og skjólsælar. Tvær þeirra helstu nefndust Innri og Ytri Stekkjardalur og við mynni innri skorunnar sést greinileg stekkjartóft. Líklegt er að heyjað hafi verið í dölunum og utan við þá; þar er fremur ógreinileg tóft sem gæti verið af heystæði. Vestan við Stekkjardali er stór, mýrlend kvos við Grjóteyrará, það er Torfdalur. Nafnið bendir til að þar hafi verið tekið torf, e.t.v. til húsbýgginga eða til að þekja hey en þó var orðið „torf“ einnig haft um mó sem hafður var til eldsneytis. Ummerki í Torfdal benda eindregið til mótekju í stórum stíl, þar sjást greinilegar mógrafir. Eftir því sem ofar dregur í hæðirnar fer gróður minnkandi. Þar sjást samt ummerki um meiri mósukurð í mýrlendi býsna ofarlega, næstum uppundir Selhól sem er stór melbunga uppi við Skálafjall. Engum sögnum fer af selförum Grjóteyrarmanna en í hvammi vestan við hólinn, þar sem lítill lækur rennur ofan úr fjallinu, eru greinilegar en fornlegar tóftir sem hólinn er líklega kenndur við.

Grjóteyrar er víða getið í fornum heimildum. Í *Þorgils sögu skarða* í Sturlungu segir frá ferð Þorleifs Þórðarsonar og Böðvars Þórðarsonar frá Bæ í Borgarfirði á Akranes. Áð var í skógum hjá Grjóteyri. Orðrétt segir: „Þeir Þorleifr átu þar náttverð [á Bæ] ok riðu síðan um kveldit út í skógnana fyrir Grjóteyri ok sváfu þar um nóttina, en riðu snemma um morgininn út á Akranes heim ok höfðu enga frétt ór héraði.“³ Til er máldagi Grjóteyrarkirkju frá 1315. Þar segir m.a. að bóndi á Grjóteyri skuli greiða hálfa tíund og lýsistoll til Hvanneyrar, en þar

---

² JÁM IV, 174

var sóknarkirkjan.⁴ Þá er varðveittur máldagi frá 1358 með svipuðum upplýsingum.⁵ Í máldögum Hvanneyrarkirkju 1463⁶ og 1468⁷ eru taldar upp eignir kirkjunnar og á hún meðal annars „skogarpart j grioteyrar skog.“ Ekki er ólíklegt að þar sé komið Kirkjuholt sem Grjóteyri keypti aftur af Hvanneyri 1966. 1707 var kirkjan aflögð og með öllu horfin.⁸ Er staðsetning hennar nú óþekkt. Með byggingarbréfi sem varðveitt er fyrir Grjóteyri frá 1706 er jörðin byggð Þóri Ólafssyni.⁹ Frá sama tíma eru skráð munnmæli eftir Þórði Ásgeirssyni, gömlum manni sem hafði verið smali í Tungu, en Grjóteyrartunga gekk einnig undir því nafni. Hann segir að „áður en Grjóteyri var upp aftur byggð, að þá hefði jarðarnafnið eigi verið almennilega brúkað, heldur hefði landið verið kallað Kóngsskógur...“¹⁰ Þetta orðalag, þ.e. „áður en var upp aftur byggð“ bendir til að Grjóteyri hafi legið í eyði um tíma en varla hefur það verið nema nokkur ár. Í *Jarðabók Johnsen* 1847 segir neðanmáls að Grjóteyrartunga eða „Grjóteyrartangi“, hafi fyrir nokkru lagst í eyði og verið lögð undir Grjóteyri.¹¹ Ekki er ljóst hvenær Grjóteyrartunga byggðist fyrst en hún gengur undir ýmsum nöfnum í heimildum: Grjóteyrartunga, Grjóteyrartangi, Tunga og Tungukot. Þessi óstöðugleiki og þá aðallega síðasta nafnið, Tungukot, gæti bent til að hjáleigan hafi farið í eyði öðru hvoru. Jarðirnar Grjóteyri og Grjóteyrartunga voru formlega sameinaðar 1903 en þá voru bæjarhús enn uppistandandi í Grjóteyrartungu og bjó þar húsmennskufólk. Bærinn var þó greinilega hruninn 1918.¹² Bæjarhóll Grjóteyrartungu er hár og myndarlegur og ljóst að upphleðsla byggingarefna og ösku er þar mikil. Það gæti bent til að bær hafi staðið þar um langa hríð en auðvitað verður það ekki sannað nema með rækilegum uppgrefti. Ekki er loku fyrir það skotið að Grjóteyrartunga hafi verið upphaflega jörðin eða sé a.m.k. jafngömul Grjóteyri.

---

³ *Sturlunga saga* II, 169

⁴ DI II, 402-403

⁵ DI III, 125-126

⁶ DI V, 409

⁷ DI VI, 174

⁸ JÁM IV, 174

⁹ JÁM XIII, 506

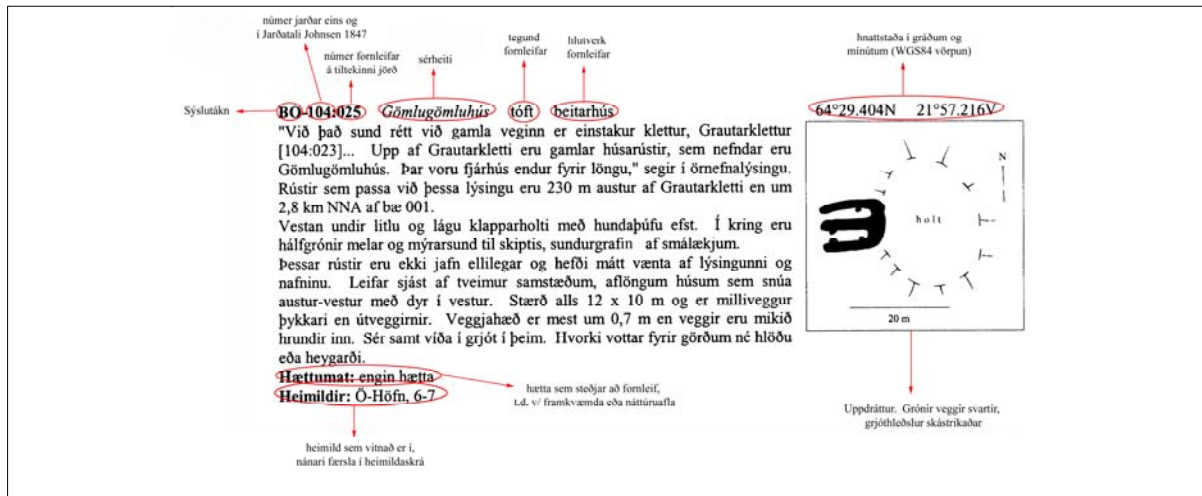
¹⁰ Sama, 50

¹¹ JJ, 112

¹² Túnakort 1918. Þar stendur ritað „bæjartóftir“ við bæjarstæði Grjóteyrartungu.

4. Fornleifaskrá

Hver fornleif fær sérstaka umfjöllun eins og dæmið hér að neðan sýnir:

BO-149 Grjóteyri

5 hdr. 1707. [1706]: "Munnmæli höfð eftir þeim manni, sem hét Þórður Ásgeirson og sagðist hafa verið smali í Tungu, áður en Grjóteyri var upp aftur byggð, að þá hefði jarðarnafnið eigi verið almennilega brúkað, heldur hafi landið verið kallað Kóngsskógur, en engið Kónsoddi." JÁM XIII, 506. Grjóteyartunga (BO-150) var sameinuð Grjóteyri 1906. Skógarkot var eign Hvanneyrarkirkju (vestan við Grjóteyri - BO-163b) en var selt Grjóteyri 1966. Grjóteyri fylgdi einnig engjaitak fyrir innan Hvanneyrarland sem kallað var Kónsoddi. Enginn búskapur síðan 1968 en notað til sumardvalar og fyrir hesta.

1918: 26.582 m² = 8 dagsl - 1/2 þýft. Garðar 1149 m². Skv. byggingabréfi frá 1706 var ábúanda heimilt að: "brúka og versla af skógi sem með þarf, húsum og heyjum til viðhalds, ítem að selja sér til gagnsmuna þrjár tunnur kola á ári og einar raftaklyfjar." JÁM XIII, 506 "Vestan Grjóteyrarar hækkar land með fjallinu, og verður þar breiður malarhjalli, Grjóteyrahæðir, allbrattur niður að firðinum. Eru þar melar og valllendisteygingar og skógarkjarr norðan þjóðveggar í brekkunum niður að firði. Hafa brekkurnar nú verið girtar af að nokkru og land friðað ... Veiðiréttur er í Andakílsá." BB II, 179

BO-149:001 Grjóteyri bæjarhóll bústaður

64°31.779N 21°49.485V

Grjóteyrbær stóð vestarlega á eyrinni sem bærinn dregur nafn sitt af, austan Grjóteyrarar. Á bæjarhólnum stendur nú hvítt steinhús, byggt 1924. Það er notað til sumardvalar.

Frá þjóðvegi liggur vegur til Norðurs með Grjóteyrará að austan en sveigir svo að íbúðarhúsinu til austurs. Það stendur á lágum hól í túni og hefur verið girt umhverfis húsið svo úr verður skiki, hér um bil 150 x 100 m stór. Meðfram hólnum að vestan er barð sem nær a.m.k. 100 m suður fyrir íbúðarhúsið, það mun vera gamall farvegur einnar kvíslar Grjóteyrarar sem nú rennur 40-50 m vestar. Bakki þessi er allt að 1,5 m hár og er hugsanlegt að áin hafi brotið af bæjarhólnum í eina tíð. Neðan og vestan bakkans er marflatur, harðlendur völlum, sýnilega uppgrónar áreyrar. Bæjarhóllinn er nokkuð greinilegur. Vestast á honum er gamla íbúðarhúsið sem Jóhann F. Magnússon teiknaði og var byggt árið 1924. Það er tvílyft steinhús með niðurgröfnum kjallara. Húsið er að grunnfleti um 8 x 8 m stórt. Austan þess er mun yngra hús, tengt því gamla með glerhýsi. Ekki er kjallari undir nýja húsinu en þegar það var byggt varð vart við ösku í hólnum þótt ekki væri grafið djúpt. Einnig kom upp emeleruð kanna sem nú er í vörslu Guðrúnar Jónsdóttur. Austast allra húsa á bæjarhól er síðan lítill skúr, tengdur miðhúsinu sem áður var nefnt með jarðvegssuppfyllingu sem er upphlaðin að framanverðu. Framan við öll þessi hús er síðan malarhlað og slétt flöt að girðingunni sem umlykur reitinn 20-30 m norðar. Brún bæjarhólsins er einna ógreinilegust að norðanverðu, þar rennur hann saman við túnið. Skammt frá norðvesturhluta hans, utan girðingarinnar, er niðurgráfin tóft, um 3 x 4 m stór, fellur inn í árbakkann gamla. Leifar af bárujárnri sjást í tóftinni og fúinn tréstaup; líklega er hún ekki gömul, gæti verið af dæluhúsi eða kartöflukofa. Aftan eða sunnan við bæjarhúsin rís hóllinn hæst. Þar er garður með trjá- og blómarækt og er þessi hluti bungunnar að mestu leyti seinni tíma uppfylling að sögn Guðrúnar Jónsdóttur. Því er ómögulegt að gera sér grein fyrir upphaflegri hæð hans en hann nær yfir svæði sem er um 50 x 50 m stórt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

BO-149:002 heimild um kirkju

64°31.779N 21°49.485V

GRJÓTEYRI Í ANDAKÍL (B) (HVANNEYRARÞING) - HÁLFKIRKJA

[1315]: Þat er skipan herra

ärnna biskups j skalholte at kirkia su er stendur a grioteýre skal hafa þennan maldaga. enn Bonde sa er þar Býr hafi heima halfua tjunnd sijna og heima manna sinna. hálft tjunnd og lysitollur af grioteyre skuli gr[e]idast [til hvanneyrar]; Máld DI II 402-403 [1358]: Grioteyre. Kirkia ä grioteyre hefur þennan maldaga eptir skipan arnna biskups af skalholli. ad bondi sa er þar byr take heima hálfa tjunnd sijna oc heima manna sinna oc lysitolla hálfa. enn half tjunnd oc halfir lysitollar lvkist thil huanneyrar. a kirkian ij kugilldi oc eina a yfir fram; Máld DI III 126 {1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 70} Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns 1707 segir: "Munnmæli herma að hér hafi bænhús verið. Engin sjást þess merki." Enginn veit nú hvar kirkjan hefur staðið og engin örnefni sem gætu bent til þess hafa varðveist. Uppi eru getgátur um að hún hafi farið útaf ágangi árinna.

Heimildir: JÁM IV, 174; DI: Íslenskt fornbréfasafn

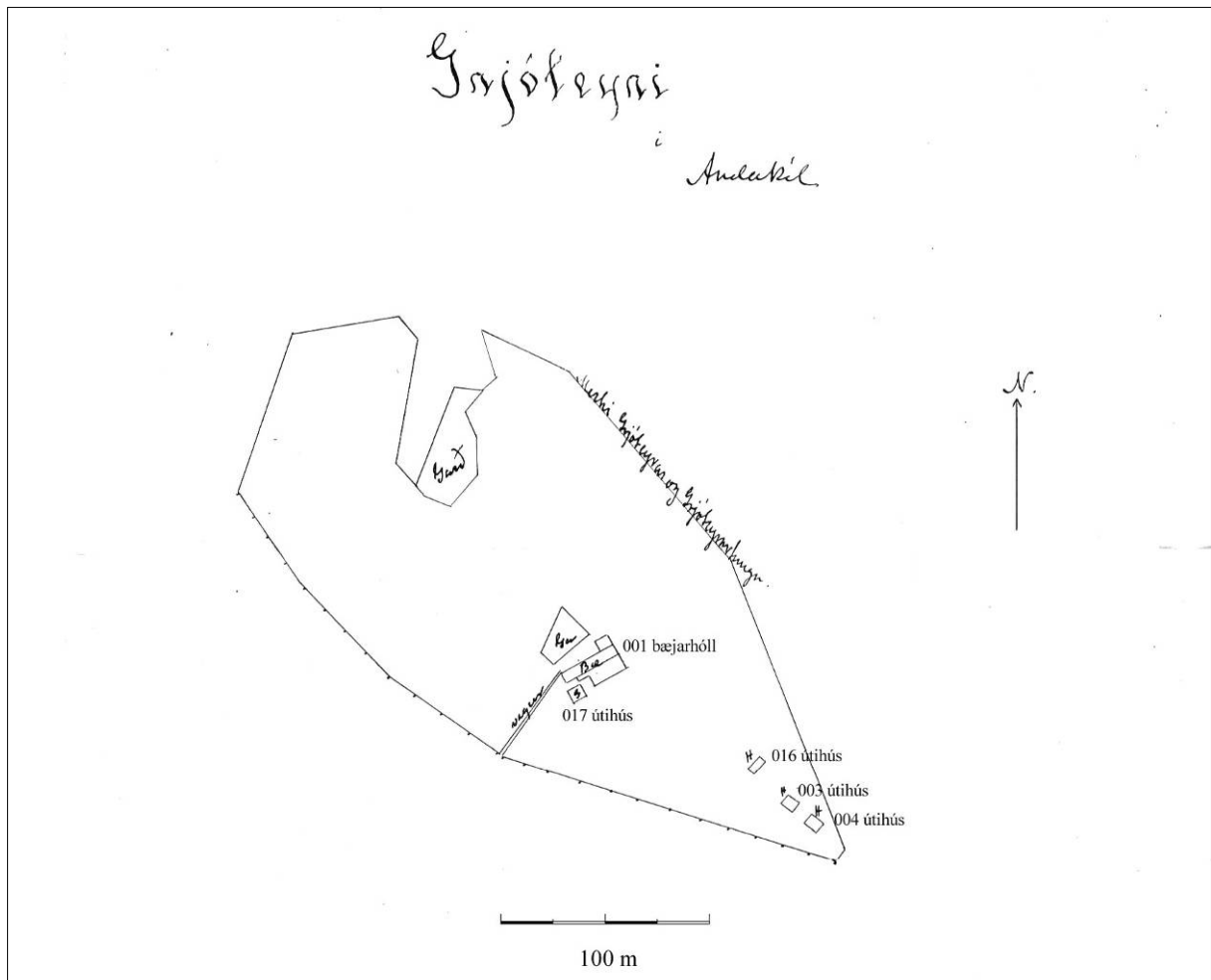
BO-149:003 heimild um útihús

64°31.734N 21°49.390V

Samkvæmt túnakorti frá 1918 stóð útihús tæpa 20 m suðaustur af útihúsi 016 og því um 100 m suðaustur af bæjarhól 001. Þar er rennislétt tún sem enn er í rækt. Gamall farvegur Grjóteyrarar liggur með því að vestan. Húsið er horfið en á þessum stað er iðagræn dæld í túninu. Hún liggur austur-vestur og er um 5 x 3 m stór. Um 5 m norðvestur af dældinni liggur ójafna, hugsanlega leifar garðbrots, niður gamla árbakkann en fjarar út í sléttu túni neðan hans.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

Kort af túni Grjóteyrar 1918

BO-149:004 heimild um útihús

64°31.710N 21°49.368V

Samkvæmt túnakorti frá 1918 stóð útihús 10-20 m suðaustur af útihúsi 003.

Þar er sléttuð tún. Þetta er syðsti oddi túnsins, e.k. tunga, mörkuð af gömlum árbakka að vestan og vegi að steypum útihúsum að sunnan. Engar tóftaleifar sjást en tungan rís hærra en umhverfið og gróska er meiri í

henni en túninu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

BO-149:005 *Torfdalur* náma mógrafir

64°31.478N 21°49.122V

Í örnefnalýsingu segir: "Þá aftur frá ánni, ofan við veg og tún. Þá er þar meðfram ánni austanvert nefndur Torfdalur. Upp með ánni enn ofar er svo Torfdalshvammur og upp af honum er Torfdalshóll." Svæði þetta er um 600 m suður af Grjóteyri. Stór, mýrlundur hvammur er að austanverðu við ána en hálfgróinn melhóll að vestan. Í hvamminum sjást víða slakkar sem gætu verið eftir torfristu, aðallega efst eða austast í honum, næst melhrygg sem markar hann að austan. Víða er þar melur í botni dældanna. Líklegt er að ekki aðeins torf hafi verið tekið í dalnum heldur einnig mór í talsvert stórum stíl. Stærsta samfellda mógröfin er næstum syðst í hvamminum, um 10 x 30 m stór og liggur norður-suður. Hún er allt að rúmum metra á dýpt og vot í botni. Torfdalur allur er á að giska 3-400 m langur og 50-70 m breiður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri; 3

BO-149:006 *Gömluhús* tóftir beitarhús

64°31.593N 21°50.291V

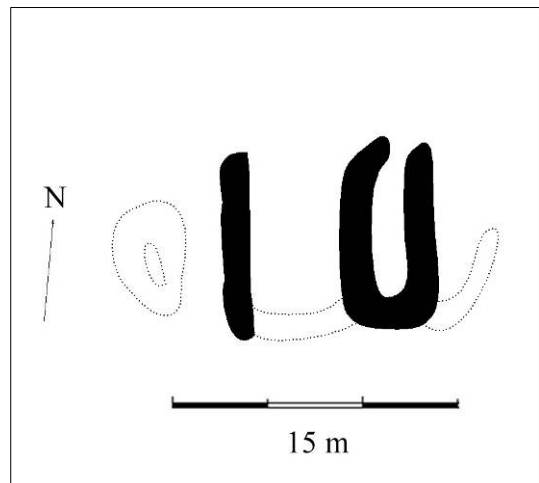
"... á sjávarbakkanum eru Gömluhús. Þar sér vel fyrir rústum," segir í örnefnalýsingu. Gömluhús eru vestan við svonefnda Halla, 730 m vestur af bæ. Ekki eru þau þó alveg fremst á sjávarbakkanum heldur 70-80 m ofan við hann.

Mjög þýfð og grösug tunga sem gengur niður milli Halla, sem eru melbungur, og djúps gils sem lækur rennur um. Landi hallar hér til norðurs, fram að sjávarbakkanum sem er snarbrattur en ekki mjög hár.

Ágætlega mótir fyrir útveggjum Gömluhúsa en þó er heildarmyndin óljós, enda rústirnar á kafi í sinu. Austast er einföld tóft, 10 x 5 m stór og með dyr í norður. Óljóst vottar fyrir hleðslu út frá henni til norðausturs. 5-6 m austur af tóftinni sést mjög þýfður og siginn veggur sem gengur um 10 m niður til norðurs, samsíða húsinu. Mögulegt er að hann hafi tengst húsinu með þvervegg efst og þannig myndast hólfi sem hefur verið allt að 10 x 10 m stórt. Um 2 m vestan við þennan vegg er síðan ólöguleg þúst, hugsanlega af stakri tóft sem gæti hafa verið um 8 x 6 m stór. Hvergi sér í grjóti í rústum þessum og ekki vottar fyrir gördum eða jötum í neinni þeirra en gætu leynst undir sinunni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 2

BO-149:007 *Kolamannalágar* örnefni kolagröf

64°31.007N 21°52.306V

"Út við Seleyrargil eru lægðir, sem heita Kolamannalágar. Mun þar hafa verið gert til kola, því skógur var hér nógur," segir í örnefnalýsingu. Hér er væntanlega átt við Innra-Seleyrargil sem er á merkjum móti Höfn í Leirár- og Melasveit. Meðfram því, ofan þjóðvegjar, eru dálitlar lágar eða lautir en svo tekur land að hækka ofar. Ekki sjást merki um kolagrafir í lágunum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 2

BO-149:008 *Virki* heimild uppsátur

64°31.863N 21°49.735V

"Túnið var alveg niður að ánni. Þar niður við á eru stakir klettir, sem eru nefndir Virki. Þar voru hafðir bátar," segir í örnefnalýsingu. Klettarnir eru áberandi og stakir um 250 m norður af Grjóteyrbæ 001.

Klettarnir eru töluvert grónir nema að norðanverðu. Undir þeim að norðan er skjólgóð, grasi vaxin en harðlend kvos þar sem liggur bátskrifli. Engin merki sjást um manngerð naust eða uppsátur en líklega hefur landing verið ágæt utan við Virki og heppilegt að draga báta upp í kvosina. Þó er hugsanlegt að uppsátur hafi verið í sjávarbakkanum en þau hefur þá sjórinn brotið nú.

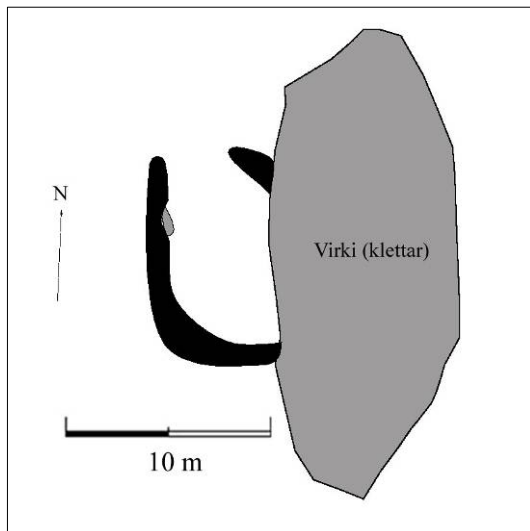
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 3

BO-149:009 tóft kvíar

64°31.848N 21°49.738V

Undir Virki 008 að vestanverðu er leifar af hlaðinni rétt. Þetta er um 250 m norður af bæ og skammt utan túns.

Uppgrónar meleyrar eru undir klettinum og óljós vegslóði liggur eftir þeim í sveig austur fyrir Virki. Austasta kvísl Grjóteyrarár rennur um 30 m suðvestar.

Réttin er hlaðin upp við klettinn og þjónar hann því sem austurveggur. Hún er alls 6 x 11 m og einföld að gerð. Rekið hefur verið inn að norðvestan. Veggir virðast hafa verið torfhláðir að mestu leyti en styðjast þó hér og hvar við litla, jarðfasta kletta. Þá grillir í grjóthleðslu í suðurskammhlíð. Engin vitneskja er um tóft þessa en líklegt er að hún sé af rétt þar sem kvíær hafa verið mjólkaðar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

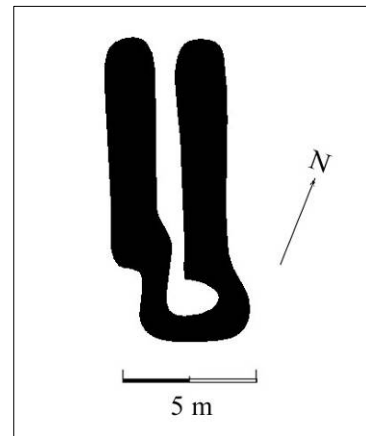
BO-149:010 Innri Stekkjardalur tóft stekkur
64°31.545N 21°48.540V

"Innan við Torfdalinn er svo melhryggur, og

þar austar eru tvö dalverpi sem heita Ytri Stekkjardalurog Innri Stekkjardalur," segir í örnefnalýsingu. Báðir dalirnir eru þröngar og djúpar skorur, aðskildir af hálfgróinni melbungu. Þeir mætast um 800 m suðaustur af bæ. Allra austast við mót dalanna, við mynni Innri Stekkjardals, er tóft sem líklega er af stekk. Gróinn og þýfður hvammur sem snýr mót norðvestri, raflínur liggja þvert á mynni dalsins um 50 m norðar. Lækur rennur til norðurs eftir dalbotninum. Væta er í brekkunni ofan við tóftina, þar vex dýjamosi. Tóftin er greinileg og grænka í veggjum hennar en þó sigrin svo að hvergi sér í grjót. Hún er tvískipt og snýr norðvestur-suðaustur, niður brekkuna og með dyr mót norðvestri. Hún er alls 11 x 6 m; innst er afstúkað hól sem snýr dálítið skakkt á stærra hólfið og gæti verið seinni tíma viðbót.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 3

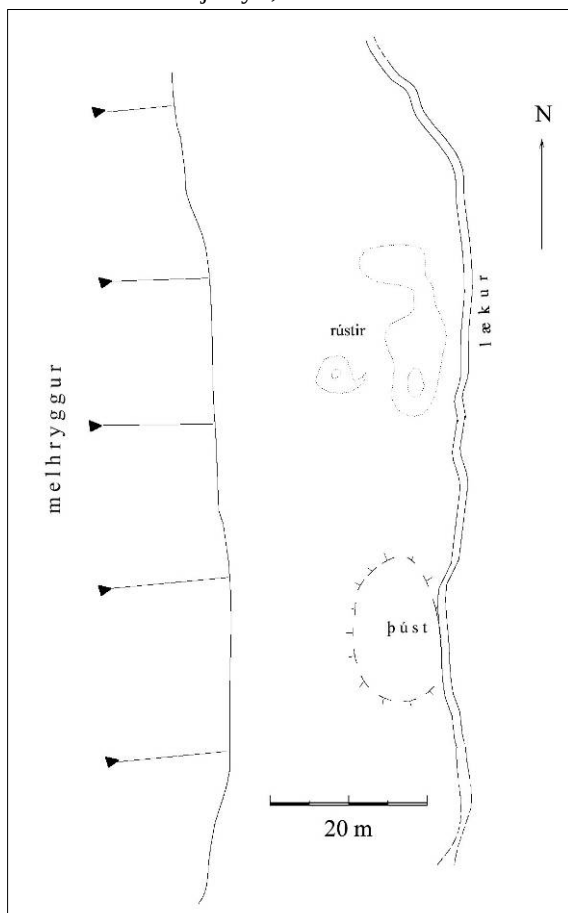

BO-149:011 Selhóll tóftir sel

"... upp af báðum dölunum [Ytra og Innra Stekkjardal], laus við fjallið, er hól, sem heitir Selhóll," segir í örnefnalýsingu. Selhóll er stór og kúpt melhæð, gróðurryr og blásinn. Hann er býsna hátt uppi, upp við fjall, 1,5 km suður af Grjóteyrarbæ. Meðfram hólunum að vestan seytlar lækur í grunnu gili sem breiðir úr sér neðst, við hólraeturnar, svo úr verður hvammur. Í honum, vestan lækjarins, eru tóftir.

Hvammurinn er sæmilega gróinn og markast af læknum að austan en lágum, mosagrónum melhrygg að vestan. Öll fjallshlíðin neðan hólsins er frekar hrjóstrug og einna helst að grastungur sé að finna í gilskorningum og hvömmum.

Tóftirnar eru alveg signar og hlaupnar í þúfur og því erfitt að lýsa nákvæmri gerð þeirra. Þær eru á svæði sem er hátt í 30 x 30 m stórt og virðast þrjár talsins þótt tvær þeirra renni næstum saman í eina þúst. Sú sem neðst er eða nyrst í hvamminum er um 8 x 5 m stór og snýr hér um bil austur-vestur. Þúfur eru mest áberandi á ystu jörkum hennar og líkjast þannig veggjabrotum en annars er ekkert lag á henni. Beint ofan við hana og samtengd henni með þúfnakös er önnur tóft. Hún snýr norður-suður og er um 14 x 6 m. Í efri hluta hennar vottar fyrir smáhólfi en neðri hlutinn er einn samfelldur þúfnabingur. Rústin er í halla og hefur því líklega sigið undan brekkunni. Þriðja tóftin er aðeins 2-3 m vestur af þessari. Hún er sporöskjulaga, um 5 x 6 m stór og óljóst veggjarbrot gengur frá henni til

austurs, hugsanlega leifar lítills hólf. Um 30 m ofan og sunnan við þessar tóftir allar er mjög þýfður höll við lækinn, a.m.k. 20 x 10 m stór. Ekki er ljóst hvort hann er náttúrumyndun eða felur í sér mannvirkjaleifar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 3

BO-149:012 Grafarmýri náma mógrafir

64°31.598N 21°50.676V

"Innan við [Silungalæk] er mýri, Grafarmýri. Þar hafði verið tekinn upp mór," segir í örnefnalýsingu. Grafarmýri er hér um bil beint upp af Grafarhöfða, um 1 km vestur af bæ. Þýfð mýri sem hallar mót norðri, að sjónum. Mýrin er ekki mjög blaut núna. Samfelld mógröf er um 100 m suðvestur og upp af Grafarhöfða, hún er um 50 x 30 m stór. Þær eru fremur grunnar, yfirleitt ekki nema 0,5 m. Hugsanlega eru fleiri grafir vestar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 2

BO-149:013 náma mógrafir

64°31.188N 21°48.354V

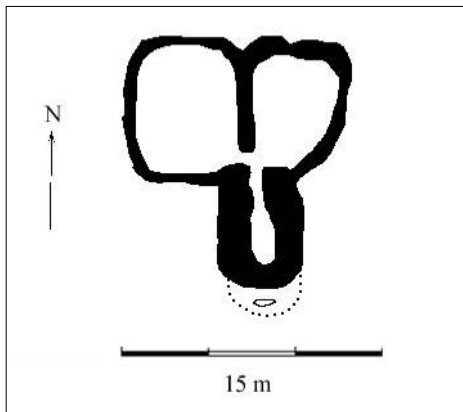
Mýrlendar gróðuræmur eru beint niðurundan Selhól, 300 m norðaustur af Seli 011 og hér um bil beint suðaustur af efri enda Innri-Stekkjardals 010. Mýri, hallandi mót norðri. Melar eru áberandi bæði ofan og neðan við mýrina. Í mýrinni er nokkuð samfelld mógrafasvæði, a.m.k. 150 x 50 m stórt. Efri brúnir grafanna eru víða nokkuð reglulegar en þær renna saman við mýrina að neðanverðu. Þær eru tæplega 1 m djúpar og sumsstaðar votar í botni.

Hættumat: engin hætta

BO-149:014 tóft

64°31.650N 21°49.599V

Tóft er inni í afgirtu hólfi, rúnum 100 m beint ofan við sumarbústað sem er vestan Grjóteyrarar og um 250 m suðvestur af Grjóteyri. Þetta er 20-30 m neðan og norðan við þjóðveg.

Fremur grösugt og þýft en þó er greinilega skammt niður á mel, einkum þegar ofar dregur og nær þjóðvegi. Ekkert aðhald er á staðnum frá náttúrunnar hendi.

Tóftin virðist ekki gömul, töluverð grænka er í veggjum hennar og umhverfis hana. Hún er þrískipt. Syðst er hól með með veglegum veggjum, rúmlega 1 m þykkum og 1 m háum, það er með dyr á norðurvegg. Óljósar hleðslur gægjast undan tóftinni að sunnan, hugsanlega af eldra mannvirki. Alls er hún um 8 x 5,5 m. Í framhaldi af þessari tóft til norðs eru tvö samhliða hól með lágum hleðslum umhverfis, líkust kálgörðum. Hvort hól um sig er um 6 x 8 m stórt. Á millivegnum sem aðskilur hólfin vottar óljóst fyrir opi syðst, framan við dyrnar á tóftinni sem fyrst var

lýst. Hvergi sér í grjóti í veggjum.

Hættumat: engin hætta

BO-149:015 tóft heystæði

64°31.585N 21°48.681V

Tóft er við mynni Ytri Stekkjardals, vestan við lítinn læk sem rennur eftir honum. Þetta er 135 m norðaustur af stekk 011. Kargabýfi er á þessum slóðum. Íðagræn upphækkun sem sker sig nokkuð úr þýfinu. Hún er allt að rúmlega 1 m há að norðanverðu en lækkar og fjarar út til suðurs, 6 x 9 m stór og sporöskjulaga. Tóftin snýr austur-vestur og sér hvergi í grjóti í henni. Líklegt er að tóftin sé af heystæði.

Hættumat: engin hætta

BO-149:016 heimild um útihús

64°31.740N 21°49.405V

Samkvæmt túnakorti frá 1918 stóð útihús rúma 80 m suðaustur af bæ 001. Þar er rennislétt tún sem enn er í rækt. Gamall farvegur Grjóteyrarar liggur með því að vestan. Engin merki sjást um húsið. Ekki er vitað til hvers húsið var notað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

BO-149:017 heimild um útihús

64°31.774N 21°49.470V

Samkvæmt túnakorti frá 1918 var stakt, lítið útihús norðanvert við gamla bæinn 001, fast upp við hann. Þar er nú grasflöt og trjárækt umhverfis hana. Engar leifar sjást af húsinu. Töluvert hefur verið fyllt upp á þessu svæði, aftan við bæinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

BO-149:018 Hólar tóft

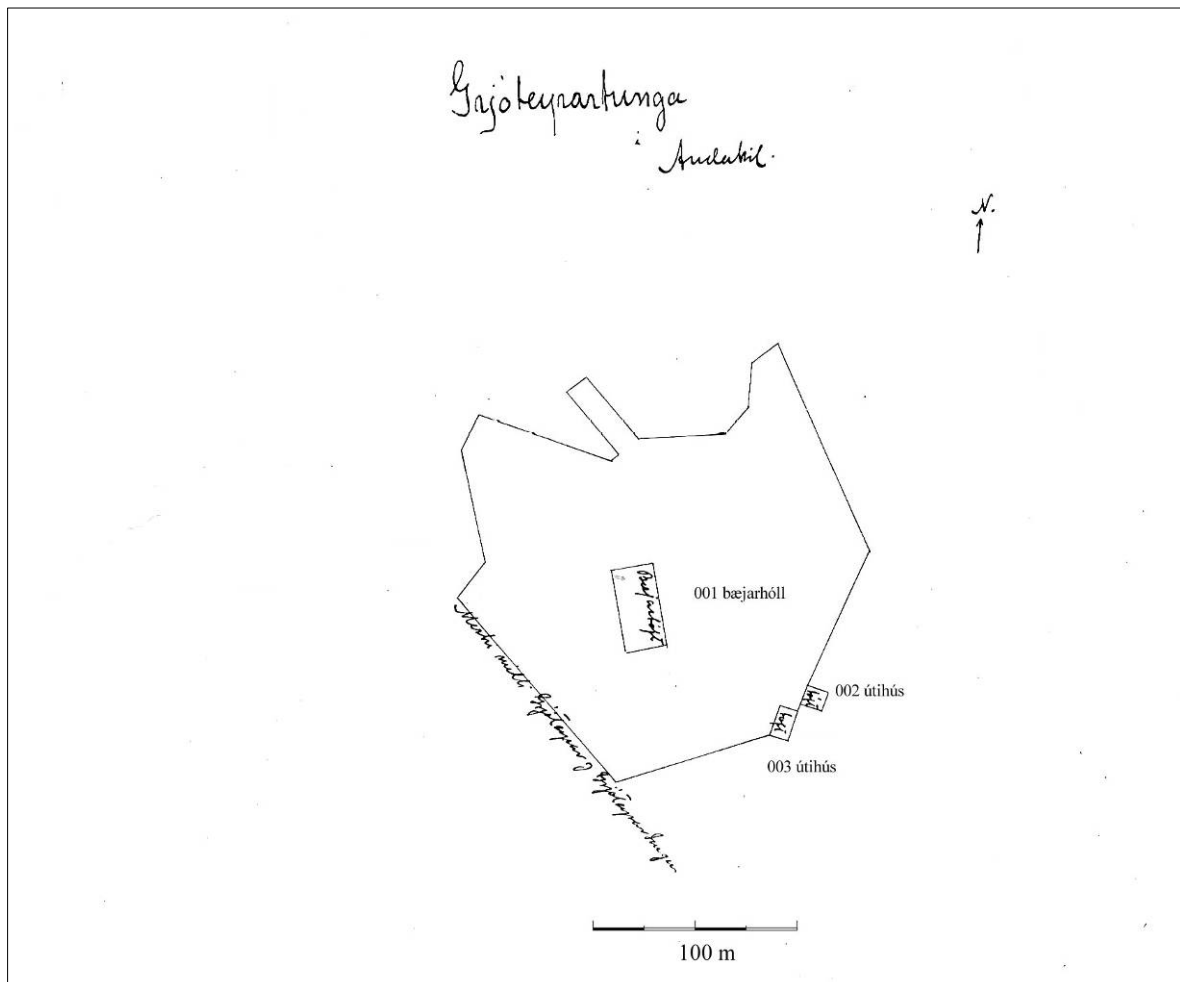
64°31.891N 21°49.657V

"Austan við Virkið fyrrnefnda [sjá 008] gleymdust Hólar, og austan við þá rennur lækur gegnum Móana, sem heitir Tungulækur," segir í örnefnalýsingu. Hólarnir sem hér er talað um eru líklega iðagrænar bungur 50-60 m norðaustur af Virki. Engum sögum fer af mannvirkjum þar en hólarnir sjálfir líta út fyrir að geta veirið rústaleifar. Hólarnir eru við sjávarkampinn, þannig sandströnd beint framan við þá. Ofar eru melar, sumsstaðar hálfgrónir og víða mótaðir af gömlum lækjarfarvegum. Á svæðinu hefur víða orðið rask, enda var á sínum tíma ætlunin að fara af stað með fiskeldi á Grjóteyri.

Við fyrstu sýn líta Hólarnir út eins og afleiðing af umróti, enda eru þeir óreglulegir og ekki ósvipaðir uppgrónum tað- eða sorphaugum. Guðrún Jónsdóttir kannast þó ekki við neitt umrót á þessum stað, a.m.k. ekki eftir 1970. Líklegt virðist að Hólarnir feli í sér mannvistarleifar. Þeir liggja frá austri til vesturs og ná yfir svæði sem er á að giska 15 x 7 m stórt. Á hæsta hólnum er stór hundapúfa sem gæti bent til að ekkert umrót hafi átt sér stað þarna í seinni tíð. Hvergi sér í grjót og eins og áður segir er ekkert tóftalag á hólunum, þeir eru allir í bungum og þúfum. Hæð þeirra er vel á annan metra þar sem þeir rísa hæst.

Hættumat: engin hætt**Heimildir:** Ö-Grjóteyri, 2**BO-150 Grjóteyrtunga**

12 hdr. 1707. "Tunga eða Tungukot eða Grjóteyrtunga [eða Grjóteyrtangi] var áður aðaljörðin eins og sést af mati þeirra." Ö-Grjóteyri, 1 (JJ telur Grjóteyri 5 hdr en Tungu 14 hdr) - Ruglingur er í jarðabókinni á þessari jörð

Kort af túni Grjóteyrtungu 1918

og Tungutúni sem var hjáleiga frá Hvanneyri í túninu þar. JÁM telur Tungu 12 hdr að viðbættum 2 hdr fyrir engi í landi Ytri Skeljabrekku. Samkvæmt Jarðabók Árna og Páls féll Grjóteyrrá fyrrum milli bæjanna. Tunga var sameinuð Grjóteyri 1903 en húsmennskufólk var áfram nokkur ár í bæjarhúsunum. 1918 var bærinn

hruninn.

1918: 22.335 m² = 7 dagsláttur.

BO-150:001 Grjóteyrartunga bæjarhóll bústaður

64°31.823N 21°49.292V

"Bærinn í Grjóteyrartungu stóð NA frá núv. Grjóteyrarbæ og hefur verið reistur sumarbústaður á gamla bæjarstæðinu," segir í Byggðum Borgarfjarðar. Til er túnakort fyrir Grjóteyrartungu frá 1918, þar er bæjarstæðið afmarkað og stendur þar skrifað "Bæjartóft". Grjóteyrartunga var um 180 m austnorðaustur af Grjóteyri (sjá Bo-149:001). Á bæjarhólnum, sem er mjög greinilegur, stendur timburhús í gömlum stíl, byggt upp úr 1970. Bæjarhóllinn er á afgirtum skika en rennislétt tún þar sem hross ganga er hvarvetna í kring. Enginn vegur liggur að húsinu sem er nyrst á hólnum. Um 30 m suður af því hefur verið byggt steinhús sem enn er óklárað, virðist notað sem skemma. Það er ekki á bæjarhólnum.

Hóllinn er áberandi og sker sig úr rennisléttnu túninu umhverfis. Á honum sjást samt engar tóftir og hlýtur þeim húsaleifum sem þar sáust árið 1918 að hafa verið ýtt út. Íbúðarhúsið er stórskemmt því að hitaveitan sprakk í því. Því er það ekki í notkun en var annars haft til sumardvalar. Enginn kjallari er undir húsinu en þó stendur það á malaruppfyllingu en ekki er ljóst hvort grafið hefur verið djúpt í hólinn fyrir henni. Hóllinn er 35 x 35 m og rís hæst suðvestur af húsinu, allt að rúmum 3 metrum. Annarsstaðar er hann að jafnaði 1,5-2 m á hæð. Trjám hefur verið plantað norðan við hólinn og uppi á hábungu hans en ekki virðist mikil gróska í trjánunum. Hvergi sér í grjóti á hólnum, hann er ekki þýfður en sinuvaxinn. Líklega er hann ágætlega varðveittur að mestum hluta.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: BB, 209; Túnakort 1918

BO-150:002 tóft útihús

64°31.779N 21°49.258V

Samkvæmt túnakorti frá 1918 voru tvær tóftir útihúsa í túnjaðri, um 80 m suðaustur af bæjarhól 001. Þar sjást nú leifar af einni tóft en ekki er ljóst af hvoru húsinu hún er, enda hafa þau staðið þétt saman.

Sléttað tún, bitið af hrossum. Á þessum stað er örlítið tóftarbot sem líklega hefur verið sléttað út að hluta og síðan látið á sjá vegna hrossa, a.m.k. virðist það mikið úttraðkað. Ekkert lag er á því og veggjaleifarnar, sem virðast grjótlausear, rísa ekki nema 10-15 sm yfir túnið í kring. Stærð tóftarinnar er í mesta lagi 5 x 5 m.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

BO-150:003 heimild um útihús

64°31.773N 21°49.280V

Samkvæmt túnakorti frá 1918 voru tvær tóftir útihúsa í túnjaðri, um 80 m suðaustur af bæjarhól 001. Þar sjást nú leifar af einni tóft [002] en húsið sem hér um ræðir hefur líklega staðið fast suðvestan við hana.

Sléttað tún, bitið af hrossum. Tóftin er horfin.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1918

BO-163b Hvanneyri (Skógarkot)

6 hdr. 1707. Spilda vestan við Grjóteyrarland sem tilheyrði Hvanneyrarkirkju. Þar var byggð ca. 1670-1759 en var síðan notað sem upprekstrarland frá Hvanneyri en selt Grjóteyri 1966. Kotinu fylgdi engi við Andakílsá. 17.7.1703: "Fjórða hjáleiga, kölluð Skógarkot, byggð fyrir landskuld 40 ál. í óaskildu og 3 kúg., mannlán." JÁM XIII, 156.

BO-163b:001 Skógarkot þúst bústaður

64°31.115N 21°51.126V

"Á spildu utast í Grjóteyrarlandi hét Kirkjuholt (eign Hvanneyrarkirkju). um 1670 er byggt þarna kot. Er það svo í byggð, þó líklega ekki samfelld, til 1759. Á þessu holti má sjá rústir þess," segir í örnefnalýsingu. Af þessari lýsingu mætti vænta að Skógarkot hefði verið í námunda við Seleyrargil sem er utast í landinu. Þar var gengið um en engar rústir fundust, þar er land einsleitt og skiptast á mýrar og þýflendi. Hins vegar fundust rústaleifar tæplega 1 km austur af Innra Seleyrargili og 1,8 km suðvestur af Grjóteyri, 2-300 m ofan eða sunnan gamla þjóðveggar. Þetta er nálega beint norður af hæsta tind Tungukolls.

Mjög þýfður mói sem sumsstaðar er sundurskorinn af smálækjum.

Óljós rústabunga er í móanum, þar sem holtið tekur að hækka í átt til fjalls. Hún sker sig úr sinuvöxnum móanum vegna grænku, mosa og smárra þúfna. Hér og þar gægist hleðslugrjót upp úr sverðinum, það eru flatar hellur. Brúnir bungunnar eru ekki skarpar og ekkert rústalag sést á henni. Áætluð stærð er um 15 x 15 m en hún rís hvergi hærra en um 15 sm.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Grjóteyri, 2; JÁM IV, 173; JJ, 113

5. Niðurstöður

Alls voru skráðir 22 minjastaðir á skráningarsvæðinu, flestir í túnum Grjóteyrar og Grjóteyrartungu eða skammt utan þeirra. Bæjarhólar bæði Grjóteyrar (Bo-149:001) og Grjóteyrartungu (Bo-150:001) eru greinilegir þótt sá fyrirnefndi hafi örugglega skemmst þar sem byggt hefur verið á honum í seinni tíð. Skráð voru 6 útihús í túnum bæjanna; þau eru nú öll horfin vegna túnræktar nema örlítið tóftarbrot í Grjóteyrartungutúni (Bo-150:002). Annars eru býsna fjölbreyttar minjar í Grjóteyrarlandi og eru þær tvímælalaust mikilvægar heimildir um búskaparhætti þar á fyrri tíð. Heillegur stekkur (Bo-149:010) er við Innra-Stekkjargil, seltóftir við Selhól (Bo-149:011) og þá sjást tóftir Gömluhúsa (Bo-149:006), sem líklega voru beitarhús, á bökkunum vestan Grjóteyrar. Einnig fannst þúst sem gæti verið af heystæði (Bo-149:015), hlaðin rétt, annaðhvort af kvíum eða uppsátri (Bo-149:009) og mógrafir á þremur stöðum (Bo-149:005, 012 og 013). Bæjarstæði Skógarkots (Bo-163b:001) er mjög vandfundið og sjást þar engar skýrar húsarústir. Aðeins voru skráðir tveir staðir þar sem hlutverk er ekki þekkt. Það eru annarsvegar rústalegir hólar (Bo-149:018) við sjóinn, beint norður af Grjóteyri og hinsvegar ungleg tóft sem gæti verið af kofa með sambyggðum kálgörðum (Bo-149:014). Níu minjastaðir teljast í hættu. Þeir eru allir innan túnmarka Grjóteyrar og Grjóteyrartungu, þar með taldir bæjarhólar beggja bæjanna. Þeir eru þó ekki í bráðri hættu en eru flokkaðir á þennan hátt vegna umróts sem fylgir alltaf byggð manna: Húsbygginga, vegagerðar, túnsláttar, átroðnings húsdýra, smávægilegrar trjáræktar o.s.frv. Aðrar minjar eru ekki í sjáanlegri hættu nú.

Hér í bláendann er rétt að geta takmarka á skráningunni. Þó að hún sé ágætt yfirlit yfir minjar á jörðinni er líklegt að þar leynist fleiri minjastaðir. Oft koma fornleifar í ljós við framkvæmdir og þá er skylt að stöðva þær uns úrskurður Fornleifaverndar liggur fyrir skv. 20 grein þjóðminjalaga.

Heimildaskrá

BB: *Byggðir Borgarfjarðar II. Borgarfjarðarsýsla og Akranes.* 1989 [án útgáfustaðar].

DI: *Íslenzkt fornbréfasafn I-XVI*, Kaupmannahöfn/Reykjavík 1857-1976.

JÁM IV: Jarðabók Árna Magnúsonar og Páls Vídalíns. Fjórða bindi: Borgarfjarðar- og Mýrasýsla.

JÁM XIII: *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín IV*, Kaupmannahöfn 1925 og 1927; *Fylgiskjöl*, Reykjavík 1990

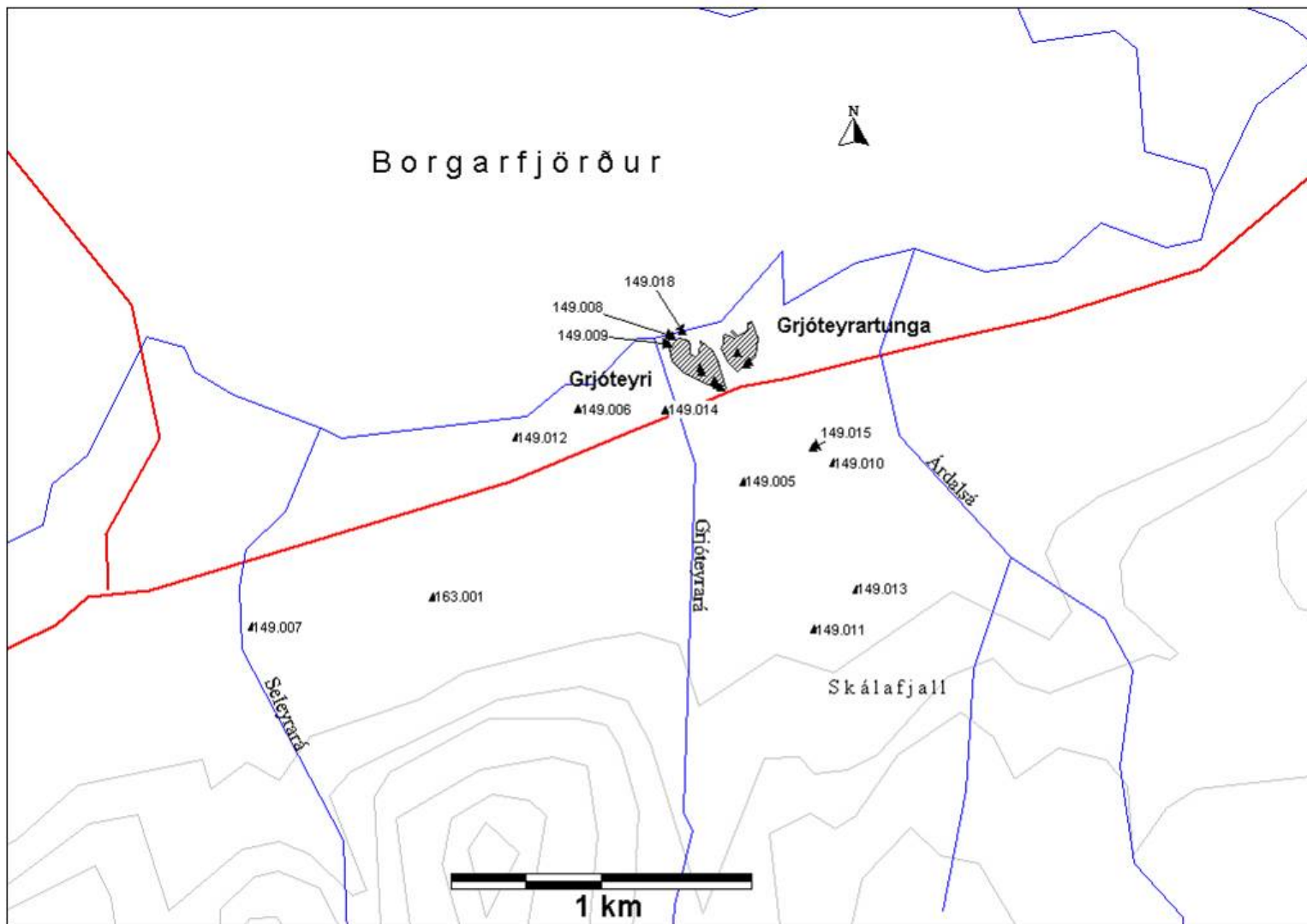
JJ: *Jarðatal á Íslandi, með brauðalýsingum, fólkstölu í hreppum og prestaköllum, ágripi af búnaðartöflum 1835-1845, og skýrslum um sölu þjóðjarða á landinu.* Gefið út af J. Johnsen, Kaupmannahöfn 1847.

Orri Vésteinsson. 1996. *Menningarminjar í Borgarfirði norðan Skarðsheiðar.* Svæðisskráning (FS016-95033). Fornleifastofnun Íslands.

Sturlunga saga I-II. 1946. Jón Jóhannesson, Magnús Finnbogason og Kristján Eldjárn sáu um útgáfuna. Sturlunguútgáfan, Reykjavík.

Túnakort Grjóteyrar og Grjóteyrartungu 1918 [óútgefið]. Þjóðskjalasafn Íslands.

Ö-Grjóteyri: Örnefnalýsing Grjóteyrar, Ari Gíslason skráði eftir Aðalsteini Hjartarsyni. Örnefnastofnun Íslands.

Yfirlitskort af Grjóteyri og Grjóteyrartungu. Gömlu túnstæðin eru merkt með skástrikum, fornleifar með þríhyrningum.

